

Ὅτε οἱ τῆς Ἀσίας Ἕλληνες, ἀκολουθοῦντες τοῖς ἴχνεσι τῶν Φοινίκων, ἵδρυσαν καὶ αὐτοὶ ἀποικίας, ἀπεδέξαντο τὰς αὐτὰς λατρείας, ὡς εἶχον ἤδη πράξει ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ αὖθις διέδωκαν τὴν φοινικικὴν θρησκείαν ἑλληνικὸν τύπον περιβεβλημένην. Ὁ Πέλοψ καὶ ὁ Αἰγεὺς ἱδρύουσιν ὡσαύτως ἱερὰ τῆς Ἀφροδίτης. Οἱ νέοι οὗτοι ἄποικοι, κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους καὶ μετὰ τῶν αὐτῶν χαρακτήρων ἐμφανιζόμενοι, ἐπιτελοῦσιν ὡσαύτως τὸ ἔργον αὐτῶν ὑπὸ τοὺς φοινικικοὺς οἰωνοὺς καὶ διαδιδάσκει τὴν λατρείαν τῶν πλανητῶν καὶ πάντα τὰ δημιουργήματα τοῦ ἀνατολικοῦ πολιτισμοῦ. Ἀψ' ἐτέρου ὅμως ἐκόμενον καὶ ἄλλας τινὰς λατρείας, ὧν δὲν δύναται τις ν' ἀνεύρη κατ' εὐθείαν τὸ πρωτότυπον ἐν Συρίᾳ, λατρείας δὲ ἀναπτυχθείσας παρ' αὐτοῖς καὶ αἰτίνες εἶναι ταυτοχρόνως ὁ κατοπτρισμὸς τοῦ ἐθνικοῦ πνεύματος καὶ τὸ μέτρον τῶν διαφόρων βαθμῶν τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ.

Τοιαύτη πρὸς τοῖς ἄλλοις ἦν ἡ λατρεία τοῦ Ποσειδῶνος, ἥτις ἦν κατ' ἀρχὰς ἄγνωστος ἐν τῇ μεσογείῳ Ἑλλάδι, ἐξ οὗ δὲ συμπεραίνεται ὅτι ὁ θαλάσσιος βασιλεὺς Ὀδυσσεὺς ἠδυνήθη ν' ἀναλάβῃ τὸ ἔργον τῆς διαδόσεως αὐτῆς ἐν τῇ μεσογείᾳ παρὰ τοῖς ἀγνωστοῖς ὅλως τὸ ἔδαφος καὶ τὴν κόπην ἀντὶ πτύου ὑπολαμβάνουσιν¹. Ἡ λατρεία τοῦ θεοῦ τούτου εἶναι ἀναπόσπαστος τῆς θαλάσσης, οὕτω δὲ ὅπου αὐτὸς ἐλατρεύετο, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ μεσογείᾳ τῆς χώρας, ἐνόμιζε τις ὅτι ὑπὸ τὸν ναὸν αὐτοῦ ἤκουε μυκόμενον τὸ πικρὸν κύμα. Ὁ τύπος τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ Ποσειδῶν εἶναι ἰωνικός, ἡ λατρεία δὲ αὐτοῦ εἶναι ἡ τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀσίας λατρεία², συνάπτουσα ἀλλήλοις τοὺς διεσπαρμένους κλάδους τῆς ὁμοφυλίας ἐκείνης, ἥτις καλεῖται Κἄρες, Λέλεγες ἢ Ἴωνες, εἴτε μένοντες ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν ἢ καταλείποντας αὐτήν, ὅπως ἐγκατασταθῶσιν ἄλλαχοῦ.

Ὁ Ποσειδῶν, θεὸς τῆς θαλάσσης, ἔχει χαρακτῆρα ἄγριον ὡς τὸ στοιχεῖον αὐτοῦ, ἐν ταῖς πρὸς αὐτὸν θυσίαις δὲ ἀπαντῶσι πλεῖσται βάρβαροι πράξεις, οἷον ἀνθρωποθυσίαι, ἱππῶν πνιγμοὶ κτλ. Ἐν τοῖς ἀκολουθοῦσι αὐτοῦ φαίνονται ἄγριοι Τιτάνες καὶ κακοποῖα πνεύματα. Ἐν αὐτοῖς, εἶναι ἀλκίης, ἀπαντῶσι καὶ μορφαί, καταδεικνύουσαι γεωγραφικὰς γνώσεις τῶν ναυτικῶν λαῶν, ὡς ὁ Πρωτεύς³, ὁ θαλάσσιος ποιμὴν, ὁ αἰγύπτιος γόης, ὁ γινώσκων τὴν φορὰν καὶ τὰ μύκη τῶν θαλασσίων ὁδῶν, καὶ ὁ Ἀτλας, ὁ πατὴρ τῶν ἀστέρων, ὃ συμβουλεύεται ὁ πλοηγός, ὁ τύριος τοῦ Ἡρακλέους συνοδός, ὁ φύλαξ τῶν θησαυρῶν τῆς Δύσεως.

Ὑπῆρξε χρόνος, καθ' ὃν ὁ Ποσειδῶν ἦν ὁ κύριος θεὸς πάντων τῶν θαλασσοπόρων Ἑλλήνων, βραδέως δὲ μόνον ἐν ταῖς πλείσταις πόλεσιν ὑπεχώρουν ἄλλαις θεότησιν, αἰτίνες ἀνταποκρίνονται πρὸς ὑψηλότερον βαθμὸν πολιτισμοῦ⁴. Ὁ Ποσειδῶν ὑποχωρεῖ πρὸ τῶν γυναικῶν ἑλληνικῶν θεοτήτων.

Ἐν τούτοις παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν οὐδέποτε λατρεία, ἐγκατασταθεῖσα ἅπαξ, κατελύθη. Εἰ καὶ περιήλθεν εἰς ὑποδεεστέραν τάξιν, ἐξηκολούθει κατέχων θέσιν ἐν τοῖς ἱεροῖς πράγμασι καὶ ἐμινύετο ἐν τῇ μεταγενεστέρᾳ λατρείᾳ. Οὕτως ἐν Ἀθήναις, ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἐν Δελφοῖς διακρίνεται σαφῶς πρώτη τις ποσειδωνικὴ περίοδος, ἥτις ἐπὶ τῶν θυσιῶν κατέλιπεν ἴχνη ἀνεξίτηλα. Οὕτως ἐμορφώθησαν τὰ διάφορα οἰονεῖ στρώματα, ἅτινα ἐν πᾶσι τοῖς θρησκευτικοῖς κέντροις τῆς Ἑλλάδος διαδέχονται ἀλλήλα κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν καὶ ἐπιτρέπουσιν ἡμῖν νὰ παρακολουθήσωμεν διὰ τῶν διαφόρων αὐτῆς φάσεων τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐθνικοῦ πνεύματος, ἀκριβῶς ὡς περὶ ἡ τῶν γυνῶν καταστρώσεων δευρὰ γνωρίζει ἡμῖν τὴν βαθμιαίαν κατεργασίαν τοῦ φλοιοῦ τῆς σφαίρας.

(Ἀκολουθεῖ).

Ο ΑΡΡΙΑΝΟΣ.

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον ἀριθμὸν).

γ') Βιθυνικά.

Εἰς ὁκτὼ βιβλία, συχνάκις μνημονευόμενα ὑπὸ Εὐσταθίου ἐν τοῖς σχολίοις αὐτοῦ εἰς Ἰλιάδα καὶ Διονύσιον τὸν Περιηγητήν. Περὶ τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ ὁ Φωτίος¹. Ἐπιφέρει τὰ ἑξῆς: «Ἀρχεται τὰ Βιθυνικά ἀπὸ τῶν μυθικῶν τῆς ἱστορίας, κἀκεῖ δὲ μέχρι, τελευτῆς τοῦ ἐσχάτου Νικομήδους, ὃς τελευτῶν τὴν βασιλείαν Ῥωμαῖοις κατὰ διαθήκας κατέλιπεν οὐπὼ βασιλευμένους μετὰ τὴν τοῦ Ταρκυνίου ἐξέλασιν». Ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματι παρῆχεν ὁ Ἀρριανὸς εἰδήσεις περὶ τε τοῦ γένους αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνατροφῆς καὶ παιδείσεως «Νικομήδειον γὰρ τὸ γένος αὐτοῦ ἐν ταύτῃ τῇ συγγραφῇ διορίζει, ἐν αὐτῇ τε γεννηθῆναι καὶ τραφῆναι καὶ παιδευθῆναι². Τὰ δὲ περιωθέντα ἀποσπάσματα τοῦ προκειμένου συγγράμματος περισυνέλεξεν ὁ C. Müller ἐν τῇ ἐκδόσει αὐτοῦ τῶν Ἑλλήνων ἱστορικῶν³.

δ') Παρθικά.

ἔργον ἐκ δέκα καὶ ἑπτὰ συγκείμενον βιβλίων⁴, περιγράφον δὲ τοὺς πολέμους τῶν Ῥωμαίων καὶ Πάρθων ἐπὶ αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ⁵. Τὸ ἔργον τοῦτο πολλαχῶς ὠφελήθη Στέφανος ὁ Βυζάντιος, τὰ δ' ἀποσπάσματα αὐτοῦ ἐξέδωκεν ὁ αὐτὸς Müller⁶.

ε') Ἀλανικὴ ἱστορία.

συγγραφή, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Φωτίου⁷ μνημονευομένη, ἥς μέγα ἀπόσπασμα εἶναι τὸ «ἐκτασις κατ' Ἀλάνων» ἐπιγραφόμενον, περὶ οὗ κατωτέρω ρηθῆσονται τὰ δέοντα.

Ἐκτὸς τῶν ἐκτεταμένων τούτων ἔργων ἔγραψεν ὁ Ἀρριανὸς καὶ τρεῖς βιογραφίας⁸, μίαν τοῦ Κορινθίου Τιμολέοντος, ἐτέραν Δίωνος τοῦ Συρακοσίου⁹ καὶ τρίτην τοῦ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ διαδοῦντος καταστάσαντος ληστοῦ Τιλλιδόρου¹⁰.

Μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν τοῦ Ἀρριανοῦ ἔργων κατατακτέον τὸ ὑπὸ γεωγραφικὴν ἐποψὴν σπουδαῖον αὐτοῦ πόνημα, ὅπερ συνέγραψεν ἑπαρχος ὢν τῆς Καππαδοκίας ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς περιοδείας, ἣν ἐπεχείρησεν ἀνὰ τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου. Ἐπιγράφεται δὲ

στ') Περίπλους Πόντου Εὐξείνου¹¹.

ἐν ᾧ πᾶν ὅ,τι περιγράφει βασιζέται ἐπὶ ἰδίας παρατηρήσεως καὶ μελέτης· διότι τὴν περιοδείαν ταύτην ἐπεχείρησεν ὁ Ἀρριανὸς ὀρμηθεὶς ἀπὸ καθαρώς στρατιωτικοῦ λόγου. Ἐπειδὴ δὲ δηλονότι οἱ ἐκ τοῦ γένους τῶν Μασσαγетῶν τὴν καταγωγήν ἔλκοντες Ἀλανοὶ ἢ Ἀλβανοὶ ἠπειλοῦν δι' εἰσβολῆς τὰ ἀνατολικά τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ, ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον πρὸ πάντων ὅπως ἐπιθεωρήσῃ τὰ ὀχυρωματικὰ τῶν μεθορίων αὐτοῦ ἔργα, ἐνισχύσῃ δὲ τὰς ἐν τοῖς ὀχυρώμασι τούτοις φρουράς καὶ ὀχυρώσῃ τὰ ἐπὶ τῶν παραλίων ἐπικαιρότερα σημεῖα. Ἐπὶ τῷ σκοπῷ δὲ τούτῳ ἐπέβη τοῦ στόλου αὐτοῦ ἐκ Τραπεζοῦντος καὶ αἰεποτε παραπλέων κατὰ μῆκος τῶν παραλίων ἐκείνων, κατεμέτρησεν ἐπιμελῶς πάντας τοὺς ποταμούς, λίμνας, πόλεις καὶ νήσους καὶ προσδιόρισε κατὰ μίλια τὰς ἀποστάσεις. Σπουδαιοτάτη πράξις διὰ τὴν ἐν αὐτῇ ἀκρίβειαν τῶν τόπων ἀποβαίνει ἡ περιγραφή τῶν παραλίων ἀπὸ Τραπεζοῦντος μέχρι Κιμμερίου Βοσπόρου, διότι ἄξια μεγίστης προσοχῆς εἶναι ὅσα ἐν αὐτῇ λέγονται περὶ τῆς μυθικῆς τῆς περὶ τὸν ποταμὸν Φάθιν ἐκτεινομένης χώρας τῶν Κάλχων, πρὸς δὲ καὶ περὶ τῆς πόλεως Διοσκουριάδος, ἥτις ἦν τὸ σπουδαιότερον τῆς θαυματουργίας κέντρον καὶ περὶ ἑτέρας πόλεως τοῦ Παντικαπαίου¹², ἐνθα κατέστρεψε τὸν βίον αὐτοῦ ὁ πολὺς Μιθριδάτης, ὁ τοσαῦτα τοῖς Ῥωμαῖοις πράγματα παρασχών. Ἀλλὰ καὶ ἄλλην σπουδαίοντα κέκμηται τὸ προκειμένον ἔργον τίνδε, ὅτι δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀφηγηρία πρὸς ὀρισμὸν τοῦ χρόνου, καθ' ὃν διώκησεν ὁ Ἀρριανὸς τὴν ἐμπιστευθεῖσαν αὐτῷ ἐν Καππαδοκίᾳ πολιτικὴν θέσιν. Διότι, ὡς ἐκ τοῦ 26 κεφαλαίου τοῦ Περιπλου μετὰ βεβαιότητος ἐξάγεται, ἡ κατὰ τὰ παράλια ἐκεῖνα περιοδεία τοῦ Ἀρριανοῦ διεξήχθη ἐν ἔτει 131 ἢ 132 μ. Χ. Ἡ δὲ χρονολογία αὕτη ἐξακριβοῦται διὰ τοῦ θανάτου τοῦ πρὸ μικροῦ τότε (131 μ. Χ.) τελευτήσαντος βασιλέως Κότυος

1) Ὁμηρ. Ὀδυσ. Α, 122, καὶ Στεφ. Βυζ. ἐν λ. Βούνηι μ. κ.

2) E. Curtius, *Ionier*, σ. 15.

3) Ὁμηρ. Ὀδυσ., Ζ, 352.

4) Ἐντεῦθεν τὸ τοῦ Ποσειδῶνος ὄνομα ἀμειβεύς, περὶ οὗ ἴδε Gerhard, *Poseidon*, σ. 194.

Β' καθ' ἃ ἀποδεικνύει ὁ Boeckh¹³ δι' ἐρευνῶν, ἃς ἐποίουν ἐπὶ νομισμάτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Δύο ἕτερα ἔργα ἀναλόγου πρὸς τὸν προκείμενον Περίπλουν περιεχομένου, ἅτινα πρότερον ἀπεδίδοντο ὑπὸ τινων τῶ Ἀρριανῶ «Περίπλους Εὐξείνου Πόντου» καὶ «Περίπλους τῆς Εὐρωθεῖς θαλάσσης» ἀπεδείχθησαν νόθα¹⁴.

Περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ διοικήσεως τοῦ Ἀρριανοῦ συνεγράφησαν ὑπ' αὐτοῦ ὡσαύτως καὶ τὰ δύο περὶ πολεμικῆς τέχνης πραγματευόμενα συγγράμματα, ἅτινά εἰσι γνωστὰ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐκταξίς κατ' Ἀλάνων» καὶ «τέχνη τακτική». Ἀμφότερα ταῦτα σπουδαίως συμβάλλονται νῦν πρὸς ἀκριβοῦς γνῶσιν τῆς ἀρχαίας πολεμικῆς.

ζ') «Ἐκταξίς κατ' Ἀλάνων».

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη εἶναι, κατὰ τὸν Munk¹⁵, ἐκ πλήρους συγγράμματος ἀπόσπασμα ἀνευρεθὲν κατὰ τὴν 17 ἑκατονταετηρίδα, ἐν ᾧ κυρίως πραγματεύεται περὶ παρατάξεως, διαίρέσεως, ἐξοπλισμοῦ καὶ ἐκφυγνόμενης ἐλληνικῶν στρατευμάτων, ἰδίως δὲ τῆς μακεδονικῆς φάλαγγος, καὶ συνεγράφησαν ὑπ' Ἀρριανοῦ, ὅπως καὶ ἡ «Ἐκταξίς κατ' Ἀλάνων», πιθανώτατα πρὸς ὁδηγίαν τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀντιστρατηγῶν, οἵτινες ὤφειλον οἰκοθεῖν καὶ κατ' ἰδίαν κρίσιν καὶ ἀπόφασιν ν' ἀποκρούωσι τὰς τῶν Ἀλάνων πολεμικὰς προσβολὰς. Ὅτι δὲ τὸ προκείμενον ἔργον πληρέστατα καὶ ἐπὶ λέξει σχεδὸν συμφωνεῖ πρὸς τὸ ἐκτενὲς τοῦ Αἰλιανοῦ σύγγραμμα, τὸ «περὶ στρατηγικῶν τάξεων ἐλληνικῶν» ἐπιγραφόμενον, οὐδένα παρέχει λόγον, ὅπως ἀμφιδόλη τις περὶ τῆς αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Ἀρριανοῦ καταγωγῆς, ὥς νεωστὶ ἀπεπειράθη ν' ἀποδείξῃ ὁ Köchly¹⁸, ἀποφαινόμενος, ὅτι ἡ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀρριανοῦ ἀναφερομένη «Τακτικὴ τέχνη» οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ αὐτὸ οὗτος ὁ ἀρχαιότερος καὶ καθαρώτερος τύπος τῆς ὑπὸ τοῦ Αἰλια¹⁹ νοῦ συγγραφείσης Τακτικῆς. Τοσοῦτω δὲ μᾶλλον καταπίπτει πᾶσα περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ εἰρημένου συγγράμματος τοῦ Ἀρριανοῦ ἀμφιβολία, ὅση ῥητὴν ἔχομεν ὑπὲρ τῆς γνησιότητος ταύτης μαρτυρίαν Λέοντος τοῦ Τακτικοῦ¹⁹, ἀποκλείουσιν πᾶσαν ἀμφιβολίαν καὶ διαλαμπάνουσιν τάδε «οὐκ ἄγνοω, ὅτι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ ἕτερα τινὰ παραδίδεται παραγγέλματα γυμνασίας ἄλλοις τε καὶ Ἀρριανῶ καὶ Αἰλιανῶ ὥστε ἐξ ἐνὸς στόματος περὶ αὐτῶν ὁμοφωνοῦσιν». Ἡ ὁμοφωνία δὲ αὕτη προέρχεται ἴσως ἐκ τοῦ ὅτι ἀμφότεροι οἱ συγγραφεῖς οὗτοι εἶχον κατὰ τὴν συγγραφὴν τῶν ἔργων αὐτῶν τὰς αὐτὰς πηγὰς²⁰.

η') Τέχνη τακτική.

Ἔργον, συγγραφὴν ἐν ἔτει 137 μ. Χ. Τὰ τέσσαρα καὶ δέκα πρῶτα κεφάλαια αὐτοῦ πραγματεύονται ἐν εὐλήπτῳ καὶ σαφεστάτῳ γλωσσικῇ παραστάσει περὶ τῆς συντάξεως, διαίρέσεως, ἐξοπλισμοῦ καὶ ἐκφυγνόμενης ἐλληνικῶν στρατευμάτων, ἰδίως δὲ τῆς μακεδονικῆς φάλαγγος, καὶ συνεγράφησαν ὑπ' Ἀρριανοῦ, ὅπως καὶ ἡ «Ἐκταξίς κατ' Ἀλάνων», πιθανώτατα πρὸς ὁδηγίαν τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀντιστρατηγῶν, οἵτινες ὤφειλον οἰκοθεῖν καὶ κατ' ἰδίαν κρίσιν καὶ ἀπόφασιν ν' ἀποκρούωσι τὰς τῶν Ἀλάνων πολεμικὰς προσβολὰς. Ὅτι δὲ τὸ προκείμενον ἔργον πληρέστατα καὶ ἐπὶ λέξει σχεδὸν συμφωνεῖ πρὸς τὸ ἐκτενὲς τοῦ Αἰλιανοῦ σύγγραμμα, τὸ «περὶ στρατηγικῶν τάξεων ἐλληνικῶν» ἐπιγραφόμενον, οὐδένα παρέχει λόγον, ὅπως ἀμφιδόλη τις περὶ τῆς αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Ἀρριανοῦ καταγωγῆς, ὥς νεωστὶ ἀπεπειράθη ν' ἀποδείξῃ ὁ Köchly¹⁸, ἀποφαινόμενος, ὅτι ἡ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀρριανοῦ ἀναφερομένη «Τακτικὴ τέχνη» οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ αὐτὸ οὗτος ὁ ἀρχαιότερος καὶ καθαρώτερος τύπος τῆς ὑπὸ τοῦ Αἰλια¹⁹ νοῦ συγγραφείσης Τακτικῆς. Τοσοῦτω δὲ μᾶλλον καταπίπτει πᾶσα περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ εἰρημένου συγγράμματος τοῦ Ἀρριανοῦ ἀμφιβολία, ὅση ῥητὴν ἔχομεν ὑπὲρ τῆς γνησιότητος ταύτης μαρτυρίαν Λέοντος τοῦ Τακτικοῦ¹⁹, ἀποκλείουσιν πᾶσαν ἀμφιβολίαν καὶ διαλαμπάνουσιν τάδε «οὐκ ἄγνοω, ὅτι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ ἕτερα τινὰ παραδίδεται παραγγέλματα γυμνασίας ἄλλοις τε καὶ Ἀρριανῶ καὶ Αἰλιανῶ ὥστε ἐξ ἐνὸς στόματος περὶ αὐτῶν ὁμοφωνοῦσιν». Ἡ ὁμοφωνία δὲ αὕτη προέρχεται ἴσως ἐκ τοῦ ὅτι ἀμφότεροι οἱ συγγραφεῖς οὗτοι εἶχον κατὰ τὴν συγγραφὴν τῶν ἔργων αὐτῶν τὰς αὐτὰς πηγὰς²⁰.

θ') Κυνηγετικός.

Καταλεκτὸν ἐνταῦθα καὶ τὸν Κυνηγετικὸν τοῦτον τοῦ Ἀρριανοῦ, ὃν συνέγραψε πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ὁμωνύμου ξενοφοντείου²¹ ἔργου καὶ ὅστις φέρει τὴν ἐξῆς πληρεστέραν ἐπιγραφὴν «Ἀρριανοῦ, ἥτοι Ξενοφώντος Ἀθηναίου τοῦ δευτέρου Κυνηγετικός». Ἐκ πάντων ὁμῶς τῶν προμνημονευθέντων τοῦ Ἀρριανοῦ συγγραμμάτων τὴν πρῶτην βεβαίως κατέχει θέσιν

ι') ἡ Ἀλεξάνδρου Ἀνάβασις,

ἐν ᾗ περιγράφει ἀκριβῶς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τὰ πολεμικὰ αὐτοῦ ἔργα. Καίτοι δὲ ἐνθουσιᾷ ὁ ἡμέτερος ἱστορικός ὑπὲρ τοῦ ἥρωος αὐτοῦ καὶ εἰς θερμὸν ἀποκλίνει θαυμασμὸν ἐπὶ τοῖς ἐξαιρετικῶς πολεμικοῖς ἐκείνου ἔργοις²², ἐν ταῦτοις ὁμῶς οὐδαμῶς ἐπιπρέπει αὐτὸν ὁ ἐνθουσιασμὸς οὗτος ἐν ταῖς κρίσεσιν αὐτοῦ, ὄντος τέλεον ἀπληλαγμένου τῆς ματαιίας ἐκείνης σπουδῆς πλειστών ἐκ τῶν περὶ Ἀλεξάνδρου ἀσχοληθέντων ἱστορικών, οἵτινες κατήντησαν ν' ἀναγράψωσι καὶ ἀπλᾶ ἐτι τεραταλογήματα καὶ μυθολογήματα μεταξὺ τῶν ἀνθρωπίνων τοῦ μακεδό²³ νος βασιλέως πράξεων. Πόρρω ἀπέχων πάσης κολακείας, ἥτις διαφθείρει τοὺς βασιλεῖς²³, οὐδαμῶς τυφλῶται ὁ Ἀρριανὸς πρὸς

τὰς ἀδυναμίας τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀλλ' ὁμολογεῖ αὐτὰς²⁴ ἀναφανδὸν καὶ κακίζει μάλιστα ἐνίας τούτων, βουλόμενος ὅπως ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐξυπηρετήσῃ τὴν ἀλήθειαν μόνην, καὶ ἀφ' ἑτέρου ὠφελήσῃ καὶ διδάξῃ οὕτω τὴν ἀνθρωπότητα. Διὸ μέγιστα κερδαίνει ὑπὸ τὴν ἐποψὴν ταύτην ἡ ἱστορικὴ τοῦ ἀνδρός πίστις, βασιζομένη ἰδίως ἐπὶ τῆς μετὰ συνειδήσεως καὶ προσοχῆς γινομένης ἐκλογῆς τῶν πηγῶν, ἃς ὠφελεῖται ὁ ἱστορικός. Ἐὰν δὲ τὰ κατὰ τὸν Ἀλεξάνδρον ἐνὸςθενεν ἢ τε σύγχρονος καὶ ἢ κατὰ τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους ἀκμάσασα ἱστοριογραφία, ἥτις θαυμάσιον ἐμεγαλοποιεῖ τὰς πράξεις τοῦ κατακτητοῦ ἐπὶ τὸ θαυμασιώτερον, οὕτως ὥστε παρὰ μικρὸν ἐλάμβανεν ἡ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἱστορία χαρακτῆρα ὅλως μυθωδοῦς, τοῦτο δὲ διότι ὑπῆρξεν ἱστοριογράφοι, οἱ οἱ Ἀναξίμενης, ὁ Χάρης, ὁ Κλείταρχος, ὁ εὐπίστος Ὀνυσικρίτης²⁵ καὶ ὁ Καλλισθένης, οἵτινες ἔγραψαν μᾶλλον πρὸς εὐχαρίστησιν ἢ πρὸς διδασκαλίαν τῶν ἀναγνώστων αὐτῶν, ἐάν, λέγομεν, τοσοῦτω ἀναξίως τοῦ ὑψηλοῦ προορισμοῦ τῆς ἐπιστημονικῆς ἱστορίας ἡσχολήθησαν οἱ ἱστοριογράφοι οὗτοι, τότε βεβαίως ὀφείλομεν νὰ θαυμάσωμεν τὴν ὀξύνοϊαν τοῦ ἡμετέρου ἱστορικοῦ, οὗ ἡ κριτικὴ δεινότης ἐξ ὅλου ἐκείνου τοῦ πλήθους τῶν ἱστορικών, οὓς ἐξήγειρεν εἰς συγγραφὴν ἡ τοῦ Ἀλεξάνδρου στρατεία, ἐξέλεξε καὶ ἀπεχώρισεν ἀκριβῶς ἐκείνους, οἵτινες διακρίνονται διὰ τὸν πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἔρωτα καὶ τὴν ἱστορικὴν αὐτῶν πίστιν. Οὗτοι δὲ εἶναι δύο κυρίως, Πτολεμαῖος ὁ Λάγου καὶ Ἀριστοδόουλος ὁ Κασσανδρεὺς, περὶ ὧν ἀναγκαιοῦσιν ὀλίγαί τινες λέξεις.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.

- 1) Βιβλ. ἀνάγν. 93.
- 2) Περὶ τὸν αὐτὸν Φώτιον αὐτ. 1, c.
- 3) Τόμ. III, 591, ἐφεξῆς.
- 4) Φωτ. Βιβλ. ἀνάγ. 58.
- 5) Περὶ Munk. Ges. der. gr. Lit. II, σ. 532. «Eine Beschreibung der Kämpfe der Römer mit den Parthen unter Trajan».
- 6) Hist. graec. III, 586 ἐφεξ.
- 7) Βιβλ. ἀνάγν. 93.
- 8) Περὶ Munk. ges. der. gr. Lit. II, σ. 532.—Δοναλ. Ἰστ. ἑλλ. φιλ. II, 229.
- 9) Φωτ. Βιβλ. ἀνάγν. 93.
- 10) Περὶ Λουκ. Ἀλεξ. ἡ Ψευδομ. 2.
- 11) Τὸν Περίπλουν τοῦτον συνέγραψεν ὁ Ἀρρ. κατὰ Δοναλδ. Ἰστ. ἑλλ. φιλ. II, 229, τῷ 137 μ. Χ. καὶ ἀνέθηκε τῷ αὐτοκρ. Ἀδριανῶ.
- 12) Νῦν Κέρως ρωσιστί. Καὶ τὸ πάλαι ἦν σπουδαιότατον κέντρον ἐξαγωγῆς σιτηρῶν, ἐξ οὗ οἱ Ἀθηναῖοι μάλιστα ἐπορίζοντο μέγιστα ποσά σίτου. Ἰδ. Δημοσθ. Πρὸς Λεπτίνην 31, ἐφεξῆς ἐκδ. A. Westermann.
- 13) Περὶ Corp. inscriptionum graec. II, p. 151 N° 2108.
- 14) Περὶ Geogr. min. Edit. C. Müller I, XCV, CXV. αὐτόθι σ. 257 ἐφεξῆς καὶ σ. 424 ἐφεξῆς.
- 15) Geschichte der griech. Literatur κτλ. II, σ. 532. «... endlich die «Ἀρχαία» bis auf ein faktisches Bruchstück ἔκταξίς κατ' Ἀλάνων verloren gegangen...»
- 16) Περὶ Βιβλιοθ. ἀνάγνωσμα 58 «συγγράφεται δὲ καὶ τὰ κατὰ Ἀλάνους, ἣν ἐπέγραψεν Ἀλανικήν».
- 17) Ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἐγένετο ὁ κατ' Ἀλάνων οὗτος πόλεμος, προσδιορίζεται ἐκ χωρίου τινὸς Δίωνος τοῦ Κασσίου 69,15, ἐπιφέροντος τάδε «ὁ μὲν οὖν Ἰουδαίων πόλεμος εἰς τοῦτο ἐτελεύτησεν· ἕτερος δὲ ἐξ Ἀλβανῶν (εἰσὶ δὲ Μασσαγέται) ἐκινήθη ὑπὸ Φαρασμάνου, καὶ τὴν μὲν Μηδείαν ἰσχυρῶς ἐλύπησε, τῆς τε Ἀρμενίας καὶ τῆς Καππαδοκίας ἀψάμενος, ἔπειτα τῶν Ἀλβανῶν τὰ μὲν δώροις ὑπὸ τοῦ Οὐλογοῦλου πεισθέντων, τὰ δὲ καὶ Φλάβιον Ἀρριανὸν τὸν τῆς Καππαδοκίας ἄρχοντα φοβηθέντων, ἐπαύσαντο». Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸ χρονικὸν Εὐσεβίου ἡ τῶν Ἰουδαίων στάσις ἔλαβε πέρας τῷ 19ῳ ἔτει τῆς βασιλείας Ἀδριανοῦ, ἥτοι τῷ 136 μ. Χ., ἔπεται ἐντέθεν, ὅτι ἀμέσως μετὰ τὴν κατεύνασιν τοῦ κατὰ τῶν Ἰουδαίων πολέμου ἀκολοθεῖ ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Ἀλάνων καὶ ὁ κατ' αὐτῶν πόλεμος, οἵτινες ὁμῶς δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἐισχωρήσωσιν ἐπὶ πολὺ ἐντὸς τοῦ ἐδάφους τῆς ρωμαϊκῆς αυτοκρατορίας, διότι ἐφοβήθησαν νάντιμετωπίσωσι τὸν φοβερόν Ἀρριανόν. Ὑπὲρ τῆς χρονολογίας ταύτης συνηγορεῖ ὡσαύτως καὶ ἡ περίπτωσις, ὅτι ὁ τῆς συγγραφῆς χρόνος τοῦ πονήματος «Τέχνης τακτικῆς», ὅπερ, ὡς καὶ ἡ «Ἐκταξίς κατ' Ἀλάνων» προῦκάλειεν ἡ τῶν καιρικῶν περιστάσεων ἀκαριαία ἀνάγκη καὶ συνεγγραφή πρὸς σκοπὸν στρατιωτικόν, συμπίπτει ἐν ἔτει 137 μ. Χ., ὡς αὐτὸς ὁ Ἀρριανὸς μαρτυρεῖ περὶ τούτου (Ἰδ. Τακτ. τέχ. 4. «ἐς τήνδε τὴν παρούσαν βασιλείαν, ἣν Ἀδριανὸς εἰκοστὸν τοῦτ' ἔτος βασιλεύει»). Ὅτι δὲ οἱ ὑπὸ Δίωνος Κασσίου ἀνωτέρω μνημονευόμενοι Ἀλβανοὶ εἶναι

ὁ αὐτὸς λαὸς ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀρριανοῦ «Ἀλανοί» ἀποκαλούμενος, ἀναμφέρι-
στον ἀποβαίνει, διότι ἡ αὐτὴ ἐναλλαγὴ τοῦ ὀνόματος τούτου καὶ παρ'
ἄλλοις τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἀπαντᾷ. Καίτοι δὲ ὁ τύπος «Ἀλδα-
νοί» φαίνεται βεβαίως ὡς ὁ ἀρχαιότερος, ἐν τούτοις δὲν δυνάμεθα νὰ
προτιμήσωμεν αὐτὸν ἀντὶ τοῦ ἐτέρου τύπου «Ἀλανοί», ὅστις εἰς πλεῖ-
στα χωρία παρ' Ἀρριανῶ ἀπαντᾷ.

18) Πρὸς Κ. Abicht. Arrian's Anab. Einl. σ. 8 σημ. 1. In 3
Universitäts programmen.

α) De libris tacticis, qui Arriani et Aeliani feruntur, dis-
sertatio. Turici 1851.

6) Dissertationis de libris tacticis, qui Arriani et Aeliani
feruntur, supplementum. Turici 1852.

γ) Libri tacticis duæ quæ Arriani et Aeliani feruntur edi-
tiones emendatius descriptæ et inter se collatæ. Turici 1853.

19) VII, 85, σ. 616. Meurs.

20) Ο Μunk. Ges. der gr. Lit. II, σ. 532. συμφωνεῖ τῇ θεω-
ρίᾳ τοῦ Köchly καὶ ἀναγράφει τὸν ἑλλήν. τίτλον τοῦ ἔργου οὕχ· «Τα-
κτικὴ τέχνη», ἀλλὰ «Τακτικὴ θεωρία».

21) Πρὸς Μunk. Ges. der gr. Lit. II, σ. 532. «Κυνηγετικός
eine Ergänzung zur gleichnamigen Schrift des Xenophon». — Δο-
ναλδς. Ιστορ. ἑλ. φιλ. κτλ. II, σ. 229.

22) Ἰδ. θαυμασιωτάτην εἰκόνα Ἀλεξάνδρου παρ' Ἀρριανῶ Ἀνάβ.
VII, 28, 2 ἐξ. «Τὸ σῶμα κάλλιστος καὶ φιλοπονότατος καὶ ὀξύτατος
τὴν γνώμην γενόμενος καὶ ἀνδρείοτατος καὶ φιλοτιμώτατος καὶ φιλοκιν-
δυνότατος καὶ τοῦ θεοῦ ἐπιμελέστατος· ἡδονῶν δὲ τῶν μὲν τοῦ σώματος
ἐγκρατέστατος, τῶν δὲ τῆς γνώμης ἐπαίνου μόνον ἀπληστότατος· ζυγι-
δεῖν δὲ τὸ δέον ἔτι ἐν τῷ ἀφανεῖ ὃν δεινότατος, καὶ ἐκ τῶν φαινομένων
τὸ εἶδος ξυμβαλλεῖν ἐπιτυχέστατος καὶ τάξει στρατὸν καὶ ὀπλίσαι τε
καὶ κομηῆσαι δαημονέστατος· καὶ τὸν θυμὸν τοῖς στρατιώταις ἐπᾶραι
καὶ ἐλπίδων ἀγαθῶν ἐμπλῆσαι καὶ τὸ δεῖμα ἐν τοῖς κινδύνοις τῷ ἄδει
τῷ αὐτοῦ ἀφανίσαι, ζυμπα πάντα ταῦτα γενναϊότατος· καὶ οὖν καὶ ὅσα ἐν
τῷ ἀφανεῖ πρᾶξει ζὺν μεγίστῳ θάρσει ἐπραξεν· ὅσα τε φθάσας ὑφαρπά-
σαι τῶν πολεμίων, πρὶν καὶ δεῖσθαι τινα αὐτὰ ὡς ἐσόμενα, προλαβεῖν
δεινότατος· καὶ τὰ μὲν ζυντεθέντα ἢ ὁμολογηθέντα φυλάττει βεβαίότατος,
πρὸς δὲ τῶν ἐξαπατηθέντων μὴ ἄλῃναι ἀσφαλέστατος· χρημάτων δὲ ἐς
μὲν ἡδονὰς τὰς αὐτοῦ φειδωλότατος, ἐς δὲ εὐπορίαν τῶν πέλας ἀφθο-
νώτατος».

23) Πρὸς Ἀρριαν. Ἀνάβ. II, 6, 4. IV, 8, 3. VII, 29, 1.

24) Πρὸς Ἀρριαν. Ἀνάβ. VII, 23, 8, 30, 3.

25) Ἀνάβ. I, 12, 3, «ὥστε πολὺ μεῖον γινώσκειται τὰ Ἀλεξάν-
δρου ἢ τὰ φαυλότατα τῶν παλαιῶ ἔργων».

26) Οὐ γίνεται οὐχὶ ἔντιμος μνεῖα ἐν τῇ Ἀναβάσει VI, 2, 3.

(Ἀκολουθεῖ).

ΤΟ ΑΙΣΘΗΜΑ

Ἄφες τὸ αἶσθημα νὰ σιγήσῃ,
βίον εὐδαίμονα ἂν ποθῇς·
ἂν ἡ καρδιά τὸν νοῦν νικήσῃ,
θὰ ὑποφέρῃς, θὰ χλευασθῇς.

Ἐὰν τὸ αἶσθημα πλημμυρῇσῃ,
εἴν' ἡ πλημμύρα ὀρμητικὴ·
οὐδὲν ἰσχύει νὰ τὴν κρατήσῃ,
σὲ κατακλύζει ὅλον ἐκεῖ.

Ἄφες τὸ αἶσθημα νὰ σιγήσῃ!..
πλὴν δὲν ἰσχύει βορρᾶ πνοὴ
τὴν θεῖαν φλόγα ποτὲ νὰ δόσῃ·
εἶναι τὸ αἶσθημα ἡ ζωὴ.

ὦ, τίς ἐκ τοῦ ἄνθους
τὸ μύρον ν' ἀρπάσῃ
θὰ ἦν ἱκανός·

ὁπότε τῆς αὔρας
πνοὴ πτερυγίζῃ
ματιδ' αὐγίν,
τὸ αἶρ' εἰς τὸν Πλάστην
ὡς θεοῦ λαβάνον
θυσίαν ἀγνίν.

Τὸ μύρον τοῦ ἄνθους
τὸ αἶσθημα εἶναι·
ὑψοῦται, ὑψοῦται
πρὸς τὸν οὐρανόν,

ἐκεῖ ὅπου πᾶσα
ἀγνὴ τῆς καρδίας
ἠχώ κατατείνει,
καὶ πᾶς θεὸς πόθος
τὸ κέντρον εὐρίσκει
παρὰ τῷ Θεῷ.

Τίς τῆς ἀπδόνας
τὸ ἄσμα νὰ παύσῃ,
ἄθραν χάριν πνέον,
θὰ ἦν ἱκανός;

Ἐνῷ τὴν σκοτίαν
τὴν νύκτιον σκίζον
ὑψοῦται, ὑψοῦται
πρὸς τὸν οὐρανόν,
γλυκὺς παλμὸς εἶναι
τ' ὠραῖόν της ἄσμα
καὶ ἅγιος πόθος
ἐκείθεν πνευσθεῖς.

Τ' ἀκού' ἡ δελήνη,
ὥχρᾶ καλογραῖα,
καὶ δάκρυον χύνει
καὶ εἶναι τὸ δάκρυ
ἀκτὶς ἀργυρῷ.

τ' ἀκούει ἡ αὔρα,
θεὰ ἀερώδης,
καὶ στόνον ἀφίνει,
καὶ εἶναι ὁ στόνος
πνοὴ δροσερά...

Ὁ Πλάστης, ὁ Πλάστης
ὁ στέλλων τὸ μύρον
εἰς τάνθος, καὶ τῆσμα
εἰς τὴν ἀπδόνα,
αἰσθήματος φθόγγους
ἐνθέτ' εἰς τὰ χεῖλη,
μ' αἰσθήματος μύρα
πληροῖ τὰς ψυχάς.

Ὅσο' χεῖ τάνθος μυρωδιὰ καὶ τὸ πουλὶ τραγοῦδι,
ὅσο' χεῖ ὁ ἥλιος χρυσὸ φῶς καὶ γλῦκα τὸ φεγγάρι,
κάνεις ν' ἀρπάσῃ δὲν ἔμπορεῖ τὸ μύρο ἀπ' τὸ λουλουδί.
κοι' ἀπ' τὴν καρδίᾳ τὸ αἶσθημα, γιὰτ' εἶν' οὐράνια χάρι.

Κ. Α. Π.

ΚΟΙΝΑ ΝΟΜΙΜΑ

Ἡ

ΤΟ ΠΑΡ' ΑΡΧΑΙΟΙΣ ΕΛΛΗΣΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟΝ

V.

Ἐπευβάδεως δίκαιον

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον ἀριθμόν).

Οὐδὲν ἡδύνατο δικαιολογήσῃ ἀνάμειξιν ἢ ξένων ἐπέμβασιν
εἰς τὰ ἐσωτερικὰ πολιτείας τινος, οὐδ' ἦν ἐπιτετραμμένον, ἐκτὸς
εἰς τινὰς ἐξαιρετικὰς, περιπτώσεις, ὁπότε αὐτοδικαίως ἐχώρει ἡ
ἐπέμβασις καὶ

α) ἂν λόγοι δημοσίου συμφέροντος ὑπηγόρευον τοῦτο·

β) ἂν πολιτεία τις πρὸς ἀνατροπὴν τεκταινομένων μεταβο-
λῶν κατὰ τοῦ πολιτεύματος παρεχώρει τὸ πρὸς ἐπέμβασιν δι-
καίωμα ἢ διὰ συνθήκης ἢ δυνάμει ἐγγυήσεως ὑπὲρ τοῦ πολιτεύ-